

*Ірина
Каплан*

АКАДЕМІЧНИЙ РЕТРИТ З БУДДИЗМУ Звіт про літню релігієзнавчу школу «Буддизм та буддизми»

З 2 по 6 липня 2018 року у Києві тривала літня релігієзнавча школа «Буддизм та буддизми». Головними організаторами стали громадська організація «Молодіжна асоціація релігієзнавців», відома своїми літніми школами, недержавна громадська організація «Центр сучасних релігієзнавчих досліджень» та сектор Історії східної філософії Інституту філософії ім. Григорія Сковороди НАН України.

Рівень інтересу, зокрема академічного, до східних релігій зворотно пропорційний рівневі їх викладання в українських університетах. Незважаючи на пафос плюралізму, університетські навчальні плани здебільшого орієнтовані на теми, що були актуальними, коли нинішні студенти ще не народилися. Сучасні ж студенти цікавляться не так церковно-державними стосунками, як тим, що здатне стати для них чимось більшим, ніж суто науково-дослідницька тема. Одним з таких напрямків досліджень сьогодні є буддизм.

У школі на конкурсних засадах взяли участь 20 молодих дослідників та дослідниць, серед яких були студенти, аспіранти, наукові співробітники та навіть викладачі таких провідних українських вишів і наукових установ, як Національний університет «Кієво-Могилянська академія», Національний університет «Острозька академія», Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, Львівський національний університет ім. І. Франка,

Інститут сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України тощо. Переважна більшість учасників та учасниць вже мали уявлення про буддизм із загальних релігієзнавчих курсів та самостійних студій, але прагнули поглибити свої знання та поспілкуватися з академічними дослідниками і представниками різних напрямків буддизму, представлених в Україні.

Оскільки енциклопедичні знання зараз є загальнодоступними й отримання інформації не вимагає особливих інтелектуальних зусиль, програма школи була побудована так, щоб радше висвітлити проблемні й неочевидні питання буддології, ніж запропонувати пропедевтичні лекції. Втім, перший день школи був присвячений доволі широким темам. Олександр Сарапін (канд. філос. наук, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка) прочитав вступну лекцію про особливості сприйняття і вивчення буддизму. Ігор Козловський (канд. істор. наук, відділ релігієзнавства Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАНУ) організував інтерактивну дискусію за темою «Будда та феномен буддизму в історії релігії». А завершила академічну частину співробітниця сектору історії східної філософії Інституту філософії Анастасія Стрелкова з лекцією про філософію порожнечі.

Головною ідеєю школи було не просто ознайомлення слухачів з головними засадами вчення та історією буддизму, а радше надання їм можливості побачити буддизм в різних його проявах, у розрізі різних шкіл, тобто таким, що пройшов акультурацію серед різних народів. Саме тому чимало лекцій було присвячено різним школам буддизму. Науковий співробітник сектору Історії східної філософії Інституту філософії Сергій Капранов прочитав низку лекцій, присвячених різним буддистським школам, оглядову лекцію про історію та специфіку буддизму у Східній Азії, а також три лекції, що деталізували цю специфіку: «Історія та вчення школи чань (дзен)», «Школи буддизму Чистої Землі» та «Школи Лотосової сутри: історія і вчення».

Стислий огляд історії академічного вивчення та історії поширення ваджраяни презентував Лама Пема Дудул (Сергій Дудко), випускник аспірантури Інституту сходознавства Російської академії наук, який до того ж є наставником Тибетської буддистської традиції Ньїнгма, Ордену Катхок. Він прочитав дві лекції: «Буддизм ваджраяни в Індії: звідки пішла тантра» й «Буддизм ваджраяни в Тибеті». Розповідь про розквіт буддистської філософії і практики тантри на «даху світу» була насичена посиланнями на західних буддологів, що тримало академічний дискурс на належному рівні, а ілюстрації з власного досвіду спікера додали лекціям емпатійності та наочності.

Цікаву та оригінальну візію історичних, етнографічних та політичних процесів представив Олександр Сарапін у трьох лекціях: «Буддизм тюркомовних народів», «Про причини та наслідки Шафранової революції 2007 року в М'янмі» і «Тайський буддизм». У цих лекціях буддизм було подано як живий організм, що впливає на життя сучасного світу.

Позаяк переклади текстів різними мовами вже спричинили та продовжують спричиняти багато нетривіальних процесів у самому буддизмі, у

розклад школи було включено лекцію Анастасії Стрелкової «Проблеми перекладу буддійських текстів на прикладі “Ваджрачchedіка-праджняпараміта-сутри” (“Діамантова сутра”): історія перекладів та текстологічний аналіз окремих фрагментів сутри».

Важливою та чи не найважливішою частиною буддизму є практика. Тому організатори школи доклали зусиль для того, щоб учасники могли принаймні дізнатися про все, що цікавить їх стосовно практики в буддизмі, а найсміливіші мали змогу зануритись у буддистські та навколобуддистські практики і спробувати медитувати під проводом різних вчителів. Теоретичним підґрунтям для ознайомлення з медитацією стали лекції Ігоря Колесницького про особливості практик у деяких традиціях буддизму та Ігоря Колесника (канд. філос. наук, Львівський національний університет ім. І. Франка) про західних буддистських вчителів медитації. Також Ігор Колесник прочитав лекцію про секулярний буддизм та буддистський модернізм, де висвітлив сучасні проблеми й тенденції розвитку буддизму в країнах Європи та США.

Більш емоційно про практику в буддизмі розповідали запрошені на школу представники різних буддистських шкіл, представлених в Україні. Серед таких були: школа Ніппондзан Мьоходзі, громада Дзогчен, сангха Карма-кагью, школа Ньїнгма, Орден Катхок та сангха Рангджунг Єше. Завдяки цьому учасники мали змогу скласти власне враження про буддистів в Україні, про їхні практики, проблеми та перспективи розвитку буддизму на вітчизняних теренах.

Окрім цього для учасників була запропонована авторська практика медитації, яку розробив один з лекторів школи Ігор Колесник.

Завершальним естетичним акордом школи стала японська чайна церемонія, що зазнала серйозного дзенського впливу. Церемонія пройшла під керівництвом Олени Капранової й у супроводі коментарів та пояснень Сергія Капранова. Присутні мали змогу продегустувати чай маття та «приміряти» на себе дзенське світобачення.

З упевненістю можна сказати, що ця літня школа стала якісно новим заходом порівняно з попередніми подібними школами Молодіжної асоціації релігієзнавців, адже рівень вмотивованості та зацікавленості учасників і лекторів перевершив усі очікування.